

ІНТЕГРАЦІЯ НОВИХ І ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ФОРМ НАВЧАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ

INTEGRATION OF INNOVATIVE AND TRADITIONAL TEACHING METHODS AND FORMS FOR ACQUIRING FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCY OF FUTURE DECK-OFFICERS

У статті розкриваються поняття «інтегративний підхід», «інтерактивні технології». Інтегративний підхід розглядається з точки зору інтеграції методів і форм навчання, адже інтеграція навчальних методів у єдиний ефективний комплекс дає змогу вирішувати широке коло навчально-практичних завдань мовної освіти. Обґрунтовується можливість зближення методів навчання з метою формування мовно-комунікативної особистості, реалізація задуму методичної інтеграції передбачає взаємопроникнення одного методу в інший, взаємодоповнення методів, функціонування одного в іншому. Встановлюється ефективність кейс-методу, яка полягає в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання. Відзначається, що порівняно із традиційними формами і методами навчання новітні технології передбачають використання інтерактивного навчання.

Ключові слова: інтеграція, інтегративний підхід, інтеграція методів і форм навчання, кейс-технології, інтерактивні технології.

В статті розкриваються поняття «інтегративний підхід», «інтерактивні технології». Інтегративний підхід розглядається з точки зору інтеграції методів і форм навчання, адже інтеграція методів навчання в єдиний ефективний комплекс дозволяє вирішувати широкий круг навчально-практичних завдань мовної освіти. Обґрунтовується можливість зближення методів навчання з метою формування культурно-комунікативної особистості, реалізація задуму методичної інтеграції передбачає взаємопроникнення одного методу в інший, взаємодоповнення методів, функціонування одного в іншому. Встановлюється ефективність кейс-методу, яка полягає в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання. Відзначається, що порівняно із традиційними формами і методами навчання новітні технології передбачають використання інтерактивного навчання.

Обучения. Отмечается, что по сравнению с традиционными формами и методами обучения новейшие технологии предусматривают использование интерактивного обучения.

Ключевые слова: интеграция, интегративный подход, интеграция методов и форм обучения, кейс-технологии, интерактивные технологии.

The article analyzes the concepts of "integrative approach" and "interactive technologies". The integrative approach has been clarified in terms of teaching methods and forms integration as it gives the opportunity to solve a wide range of teaching and practical tasks for language learning. The possibility of convergence of teaching methods, their interpenetration and complementarity has been substantiated. The effectiveness of case-technologies has been established, it lies in the fact that case-study can be easily combined with other teaching methods. Case-technologies represent such a type of training session, which integrates several methods: case-method, simulation, brainstorming, discussion, role-plays, project-based method. Case-technologies are used in different forms of educational activities (new and traditional) for vocational training of future navigators: lecture-conference, problematic lecture, seminar, tutorial class, master class, round table, group training, independent study, individual work, simulator training, meetings with representatives of various nationalities and crew members. By means of these technologies cadets have opportunity to improve analytic and evaluation skills, learn to work in a team, to find rational solution of the problem, to express communicative competence, personal and professional qualities. It has been observed that as comparing to traditional teaching forms and methods, innovative technologies include the use of interactive training.

Key words: integration, integrative approach, integration of methods and forms of education, case-technologies, interactive technologies.

УДК 378.091.33:656.6:81-13

Смелікова В.Б.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
в судноводінні
Херсонської державної морської
академії

Постановка проблеми. Знання іноземної мови та готовність до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування входить до переліку фахових компетенцій майбутнього судноводія під час його підготовки у вищому морському навчальному закладі, що визначаються державними стандартами й вимогами Міжнародної морської організації. Тому оволодіння «мовою для спеціальних цілей», яке спрямоване на розвиток професійних іншомовних комунікативних умінь, є обов'язковим компонентом професійної підготовки судноводіїв у виші.

Підготовка висококваліфікованих, готових до спілкування та співробітництва судноводіїв світо-

вого рівня стимулює пошук засобів і методів активізації навчання, розробку новітніх навчальних технологій. Інтеграція нових і традиційних методів та форм навчання для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв передбачає застосування новаторських педагогічних прийомів навчання та спрямована на розвиток критичного мислення, формування інтересу курсантів до навчального процесу, підготовку до професійно-орієнтованого спілкування, здобуття знань у проблемних ситуаціях.

Мета – розкрити поняття «інтегративний підхід», «інтерактивні технології».

Виклад основного матеріалу. Для реалізації цієї умови застосовуємо інтегративний підхід. В «Енциклопедії освіти» інтегративний підхід трактується як підхід, що сприяє інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу можуть бути цілісності знань різних рівнів (предмета, курсу, розділу, теми). Також зазначається, що інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень студентів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань [3, с. 356].

Багато дослідників під інтегративним підходом розуміють взаємне зближення дисциплін, їх взаємопроникнення на основі подібних елементів і зв'язків та наголошують, що він має суттєві переваги для формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців [4]. Дослідник С. Цимбрило вказує на те, що інтегративний підхід посилює мотивацію студентів до навчання, підсилює психологічну готовність до сприйняття складних інтегрованих явищ, дає змогу конкретизувати навчальний матеріал [12].

На думку С. Барсук, інтегративний підхід розкривається через взаємопов'язане (інтегроване) навчання за допомогою всіх видів мовленнєвої діяльності з опорою на знання, набуті з фахових дисциплін за профілем спеціальності. Так, у процесі реалізації експериментальної методики курсанти формують професійне мовлення через читання професійно-орієнтованих текстів, заповнення судової документації, слухання інструктажу членів екіпажу й залучення до взаємодії у професійно-орієнтованих ситуаціях [1].

Інтегративні (інтеграційні) тенденції в освітньому процесі виходять за рамки міжпредметних зв'язків на якісно новий рівень дидактичної організації навчання, вони передбачають поєднання логіки та інтуїції, внутрішніх і зовнішніх способів діяльності з метою досягнення навчально-виховної мети. На думку провідних педагогів, «логічну послідовність формування понять у процесі навчання загалом неможливо забезпечити без використання інтегративних засобів» [2, с. 10].

У нашому дослідженні ми розглядаємо інтегративний підхід також із точки зору інтеграції методів і форм навчання. Вони повинні забезпечувати більш швидке засвоєння курсантами нових знань, розвиток умінь оперувати ними, набуття практичних умінь і навичок, стимулювання розвитку умінь самостійно здобувати знання і застосувати їх у професійній діяльності [10, с. 151].

Інтеграція навчальних методів у єдиний ефективний комплекс дає змогу вирішувати широке

коло навчально-практичних завдань мовної освіти.

У світлі загальної тенденції до зближення методів навчання з метою формування мовно-комунікативної особистості реалізація задуму методичної інтеграції передбачає взаємопроникнення одного методу в інший, взаємодоповнення методів, функціонування одного в іншому [6, с. 67].

Так само й кейс-метод не є універсальним. Ефективність методу полягає в тому, що він достатньо легко може бути поєднаний з іншими методами навчання. Його слід використовувати не замість, а в сукупності з класичними навчальними методами, тобто кейс-метод дозволить доповнити арсенал методичних прийомів [9, с. 246].

Погоджуємося з думкою Я. Сікори, що кейс-технології неможливо застосовувати в навчальному процесі ізольовано від інших сучасних та традиційних форм і методів навчання, оскільки за допомогою останніх у курсантів формуються обов'язкові нормативні знання, однак лише традиційні методи навчання не створюють реальних умов для здобування майбутніми фахівцями практичних умінь і навичок [9]. Окрім того, кейс-технології інтегрують у собі низку форм (практичне заняття, майстер-класи, самостійна й індивідуальна роботи, тренажерна практика тощо) та методів (аналіз конкретних ситуацій; ділова або рольова ігри; «мозковий штурм»; метод проектів; дискусія тощо) навчання. Вони повинні забезпечувати більш швидке засвоєння курсантами нових знань, розвиток умінь оперувати ними, набуття практичних умінь і навичок, стимулювання розвитку вмінь самостійно здобувати знання і застосувати їх у професійній діяльності.

Отже, доцільно органічно поєднувати кейс-технології з іншими методами, що застосовуються в підготовці фахівців до професійно-орієнтованого спілкування, оскільки кейс-технології знімають психологічне напруження і стимулюють активність курсантів на заняттях та під час підготовки домашніх завдань. Реалізація згаданої умови, на нашу думку, сприяє модернізації і вдосконаленню традиційних методик навчання спілкуванню та методик проведення практичних занять. Особливістю проведення модернізованого заняття є те, що воно складається з двох компонентів: засвоєння теоретичних знань із певного розділу дисципліни та їх практичне застосування, в нашому випадку – це вирішення проблем, виявлених у кейсі.

Кейс-технології, що використовуються нами для реалізації цієї умови, дозволяють майбутнім судоводіям застосовувати під час аналізу ситуації новий та раніше засвоєний матеріал як із фахових дисциплін, так і з іноземної мови: курсанти аналізують кейси англійською мовою з професійної точки зору, вчать проявляти ініціативу й працювати в команді, планувати стратегію вирішення проблеми та розви-

вають комунікативну компетенцію. Таким чином, ми забезпечуємо єдність освітнього процесу, відходячи від набору енциклопедичних знань у бік компетентностей та професійної культури, які інтегративні за своєю природою. Це дуже важливо в роботі судноводя, адже коли судноводій несе вахту на навігаційному містку, він повинен одночасно виконувати багато завдань, оперуючи всіма своїми знаннями й навичками: управляти судном, слідкувати за всіма навігаційними системами, обмінюватися повідомленнями з іншими суднами та береговими станціями, спілкуватися з членами екіпажу, враховуючи їх національні й культурні особливості.

Також ця умова передбачає структурування змісту навчального матеріалу. Для цього необхідно дотримуватися принципів, сформульованих В. Ледньовим [7].

Основним є принцип функціональної повноти компонентів, суть якого полягає в тому, що педагогічна система може функціонувати ефективно за наявності повного набору значущих компонентів.

Наступний важливий принцип – інтеграція змісту, що забезпечує реалізацію міждисциплінарної координації в навчанні професійно-орієнтованих дисциплін у вищих морських навчальних закладах та розвиває професійну мотивацію курсантів.

Третій принцип – принцип ступеневості. Він передбачає дотримання систематичної послідовності, узгодження, взаємозв'язку та взаємодії у викладанні циклів дисциплін [7, с. 75–90].

Структурування змісту дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» з урахуванням названих принципів дає змогу реалізувати професійні завдання кожного блоку підготовки, сприяє формуванню особистості майбутнього судноводя та його особистісно-значущого ставлення до професійно-орієнтованого спілкування.

Під час планування навчального заняття із застосуванням кейс-технологій викладач повинен урахувати рівень засвоєння курсантами навчального матеріалу, відповідним чином розподіляти його зміст та сприймати курсанта як суб'єкта навчального процесу. Зміна характеру відносин у системі «викладач-курсант» є необхідною умовою успішного застосування цих технологій. Функція викладача, який використовує кейс-технології в навчальному процесі, дещо змінюється порівняно з традиційними методами навчання. Викладач визначається як консультант, організатор навчального процесу, його завдання – направляти курсантів, полегшувати (facilitate) їх взаємодію із зовнішнім інформаційним середовищем та пізнавальними джерелами задля виконання завдань. Курсант, його професійні потреби, мотивація, навчальні навички та вміння знаходяться в центрі навчального процесу (learner-centered approach). Він спільно з викладачем визначає цілі та приймає участь у плануванні практичного заняття, що про-

буджує їх інтерес та мотивацію. Завдяки цьому курсанти стають активними суб'єктами та рівноправними учасниками навчальної діяльності, що позитивно впливає на їх мотивацію, особистісний розвиток та творчий потенціал.

О. Красікова наголошує, що суб'єктна позиція студента в процесі навчання означає його здатність проектувати свою навчальну діяльність та самоуправляти нею, вміння ставити перед собою цілі, знаходити відповідні методи та засоби для їх досягнення, мобілізувати внутрішні резерви, зіставляти поставлені цілі з власними можливостями [5, с. 55].

Отже, бачимо, що зміна характеру в системі «викладач-курсант» сприяє створенню комфортного психологічного клімату на занятті, формуванню у студентів певних ціннісних орієнтацій, моральних норм та фахових інтересів.

Міжособистісне спілкування в навчальній групі має створювати атмосферу психологічного комфорту, забезпечувати формування позитивного емоційного контакту між викладачем і курсантами, створювати необхідні умови для самостійної роботи курсантів та вияву ініціативи у вирішенні поставлених завдань. Викладач повинен володіти високим рівнем комунікативних умінь та дотримуватися норм культури спілкування, інакше це може призвести до виникнення міжособистісних конфліктів, небажання співпрацювати, напруженості в стосунках тощо [8].

Сьогодні професійна підготовка майбутніх судноводіїв повинна бути спрямована не лише на набуття курсантами знань, умінь і навичок на фоні загального уявлення про основи сучасного судноплавства, а й на діяльність творчого характеру, яка повинна забезпечувати досить високий рівень інтелектуальної активності курсантів. Адже, як зазначає С. Тимченко, в умовах сьогодення ставиться мета не лише навчити кожного студента певних професійних операцій та прийомів, сформувати технічно освічену особистість, а найперше – сформувати особистість, здатну швидко адаптуватися до стрімких змін сучасного суспільства [11, с. 287]. Ці процеси зумовлюють потребу оновлення змісту фахових дисциплін, перегляду ролей викладача і студентів у процесі комунікації, впровадження інтерактивних методів навчання, що стимулюють до обміну знаннями та досвідом, діалогу, дискусій, моделювання професійних операцій та які спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Саме тому кейс-технології є досить актуальним засобом розвитку комунікативних умінь майбутніх судноводіїв.

У контексті нашого дослідження невідривними від кейс-технологій є традиційні та новітні технології навчання. До традиційних технологій відносять лекції, практичні та семінарські заняття.

Проте навіть традиційні методи можуть бути поєднані із новітніми технологіями. Так, серед останніх, наприклад, – проблемна лекція, лекція-конференція, лекція-візуалізація, лекція-провокація, лекція-діалог тощо [10, с. 156].

Порівняно із традиційними формами і методами навчання новітні технології передбачають використання інтерактивного навчання. Вони спрямовані на активне й глибоке засвоєння матеріалу, що вивчається, розвиток уміння вирішувати комплексні завдання. Інтерактивні методи навчання найбільше відповідають особистісно орієнтованому підходу, оскільки вони базуються на колективному навчанні, навчанні у співпраці. Педагог частіше виступає лише в ролі організатора процесу навчання, творця умов для ініціативи студентів.

Інтерактивні технології передбачають використання специфічної системи методів, які спрямовані головним чином на самостійне оволодіння курсантами знань у процесі активної пізнавальної діяльності, стимулювання їх інтересу до пізнавальних завдань та бажання практично застосовувати власні знання. Таким чином, інтерактивні технології – це навчання діяльністю. В їх основі лежить діалогічне спілкування як між викладачем та курсантами, так і між самими курсантами. Під час ведення діалогу в курсантів розвиваються комунікативні вміння (в нашому контексті – здатність та готовність до іншомовного спілкування) та вдосконалюються здібності вирішувати нештатні ситуації колективно.

Головна особливість інтерактивних методів – це обов'язкове залучення всіх пізнавальних психічних процесів (мислення, пам'ять, увага, уява, мова і мовлення тощо) для засвоєння знань, умінь та навичок.

Інтерактивні види діяльності охоплюють імітаційні та рольові ігри, дискусії, проблемні ситуації, метод круглого столу, тренінги, проекти тощо.

Висновки. Ураховуючи викладений матеріал, можна стверджувати, що для успішної реалізації поставлених завдань із метою ефективного протікання навчального процесу потрібні: позитивна мотивація, наявність інструктивно-методичної бази процесу впровадження кейс-технологій у підготовку майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування та інтеграція нових і традиційних форм та методів навчання для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барсук С.Л. Педагогічні умови формування іншомовного професійного мовлення майбутніх судноводіїв на засадах комунікативно-когнітивного підходу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Херсон, 2016. 258 с.
2. Гончаренко С.У., Козловська І.М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 2(15). С. 9–18.
3. Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 356.
4. Краєвська О.Д. Формування мотиваційно-цільового компоненту на основі інтеграції підготовки як складової професійної компетентності майбутніх фахівців АПК. Наука і методика : зб. наук.-метод. праць / редкол.: Т.Д. Іщенко (голов. ред.) [та ін.]. Київ : Аграр. освіта, 2009. Вип. 17. С. 25–30.
5. Красикова Е.Н. Кейс-метод в структуре и содержании методической компетенции лингвиста-преподавателя : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02. Ставрополь, 2009. 177 с.
6. Кучерук О.А. Інтеграція методів у навчанні мови. *Вісник Житомир. дер. ун-ту. Серія : Педагогічні науки*. 2007. Вип. 52. С. 66–70.
7. Леднев В.С. Содержание образования: сущность, структура, перспективы. Москва : Высш. шк., 1991. 224 с.
8. Покушалова Л. В. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения студентов. *Молодой ученый*. 2011. № 5, т. 2. С. 155–157.
9. Сікора Я. Б. Кейс-технології при вивченні «Методів оптимізації». *Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи: матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 95-річчю Херсон. держ. ун-ту, (Херсон, 12–16 листопада 2012 р)*. Херсон: ХДУ. С. 244–248.
10. Смелікова В.Б. Підготовка майбутніх судноводіїв до професійно-орієнтованого спілкування засобами кейс-технологій: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Херсон, 2017. 302 с.
11. Тимченко С. Педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. № 10. С. 285–290.
12. Цимбрило С. Використання країнознавчого матеріалу в іншомовній підготовці майбутніх інженерів: інтегративний підхід. *Зб. наук. праць Уман. дер. ун-ту ім. П. Тичини*. Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. Ч. 2. С. 404 - 410. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2014_2_57.pdf.